

23 лютого – День захисника Вітчизни

Сергій СИЗОНЕНКО

50

Від «Афгану» до Лівану

На час відправлення він був уже не першим інженером, який мав скуштувати гіркого «афганського» хліба. Інженерний батальйон із закарпатського Берегового частенько направляв своїх офіцерів через азійську річку – виконувати інтернаціональний обов'язок. До батальйону вже восьмеро прибуло після служби в обмеженому контингенті радянських військ у Афганістані. Й командир роти там побував. Тому командир взводу старший лейтенант Ігор Гром не мав жодного сумніву, що настала його черга на «підвищення кваліфікації».

Наука виживати

18 травня 1985 року Ігор Гром зробив перший крок по афганській землі. У штабі дивізії швидко і без зайвих церемоній показали напрямок подальшого руху: «Поле бачиш? Перейдеш, а далі – твій 24-й гвардійський танковий полк». Коли за справу береться сапер, йому, звісно, не треба додатково наголошувати, що будь-яке завдання – бойове. А ще, коли згадуєш поради бувалих людей про велику кількість ворожих фугасів навколо радянських гарнізонів... Підполковник запасу Ігор Іванович Гром і сьогодні пам'ятає першу самостійну подорож через некошене поле до нового місця служби: «Валіза і ноги були вище голови». Та й змок скоріше не від спеки, а від тривожної невідомості під ногами.

Братися до справ командира інженерно-саперного взводу довелося лише через чотири доби, коли полк повернувся з бойового завдання. Приймати особливо було нічого – техніка, на відміну від союзних звичок, виходила з парку вся, хоч і не в доброму стані. Один зі штатних БТР уже тричі підірвався на міні, але мусив працювати. Техніку ремонтували, відновлювали, але головними залишалися людський чинник, плече товариша в бою.

Поміж собою танкісти недолюбували інженерну братію, адже головний танк обов'язково мав при-

чепити мінні трали вагою 5–7 тонн, броньове підсилення, що не додавало маневреності у бойовій обстановці. Відповідно, де обладнання, там і командир інженерно-саперного взводу – в бойовому забезпеченні, в танку. Зрозуміло, швидкість просування теж падає. Проте заходи мінної безпеки майже завжди були не марними. Ігор Іванович напевне пам'ятає кожний міліметр колонних шляхів по Афганістану, особливо таких, як «бетонка» з Шинданда до Кандагара. Звичайні міни замінялися пластиковими, далі «модифікувались» електронними або механічними хитрими пастками, провідними та радіофугасами... Моджахеди добре готувалися, щоб забрати людське життя, і не одне. В районі Деларама стався такий випадок: повстанці заміняли майже вісімсот метрів дороги та підірвали фугаси одночасно за радіокомандою, коли вся колона зайшла в зону ураження. Не залишалися й наші в боргу – інколи підкидали «духам» заміновані патрони. Перед Кандагаром буяє «зеленка», поряд – пустеля, через яку пробито 30–40 доріг (здогадайся, яка не замінована). Будь-яка подорож умить могла перетворитися на пекло. Траплялося, що БТР повертався з завдання на п'яти колесах, а танк з одного боку мав по два опорні котки замість п'яти.

Удосконалювалася оснащення саперів, змінювалася тактика дій. Але ніщо не могло замінити професіоналізму та витримки людей, а ще вірного собачки, тренуваного на пошук вибухівки. Але досвідченіші сапери вже розпізнавали місця мінування без будь-яких міношукачів лише за другорядними та побічними ознаками.

– Перед виходом на чергове бойове завдання ознайомлювали з районом операції, але ні позначок на картах, ні записів робити не дозволяли. Підступний ворог невпинно чатував на такі малюнки. Так «захопилися» пошуком мін, що перестав розуміти, на яку дорогу повертати, адже кожен поворот, спуск, вершина приховували потенційну небезпеку. Ставали у пригоді військові вертолітники з бойового прикриття – куди вони, туди й ми, – згадує підполковник Ігор Гром.

Більшість часу він проводив з полковими розвідниками. Їхні підрозділи постійно залучали до участі в перехопленні караванів, на допомогу відряджали медиків та саперів. Виходили вночі. Зазвичай півночі – на «броні», далі – пішки, щоб не налякати ворога. Ставили багато мін на ймовірних шляхах просування каравану та напрямках маневру й відходу. Всі не використані за «прямим призначенням» міни обов'язково зні-

мали та повертали в частину. І жодної з них командир взводу не мав права забути. Саме за роботу з розвідниками він отримав першу бойову нагороду – орден Червоної Зірки.

Щоб вижити всередині цього молу, людям доводилося застосовувати нестандартні методи та форми захисту. Наприклад, металеві сітки під напругою, що відгороджували розташування гарнізонів, на ймовірних напрямках підходу душманів. За допомогою танкового акумулятора та нехитрого електронного саморобного пристрою на сітку подавалась напруга до 1500 вольт, що могло не тільки відштовхнути. Коли підрозділ розташовувався на новому місці, обов'язково проводили показові заняття для місцевого населення на прикладі бродячих собак – що буває, коли наблизитися до сітки. На жаль, тільки після цього афганські селяни починали розуміти цю небезпеку.

Багато спогадів залишив «Афган». Цинічні жарти, що сапер помиляється лише раз, там, «за річкою», ставали реальністю щоденного буття. Загалом наприкінці афганських подій вже всі навчилися цінувати життя солдата. Взвод старшого лейтенанта Грома за півтора року не втратив жодного сапера. Лише один дістав поранення, коли, сидючи зверху на бойовій машині, потрапив під гранатометний обстріл.

Найяскравіший спогад – виведення Обмеженого контингенту радянських військ з Афганістану. Танковий полк, де служив Ігор Гром, виходив серед перших. Саме тому перед кордоном зупинилися, зняли з броні всі нестандартні засоби пасивного захисту техніки, відмили, вичистили, набули парадного вигляду. І сімнадцятого жовтня 1986 року з гордо піднятими головами та прапорами перетнули кордон. Це було неймовірне щастя!

На чужій війні

«Афган» закінчився... Дуже швидко навчальний центр для саперів, де перебував Гром, втратив свою актуальність. Кадровик, колишній «афганець», для годиться запитав його, куди хоче їхати. Та на початку 1990-го навчатися до академії поїхали інші, на вищі посади інженерної служби теж направили «більш підготовлених». Тож довелося відправлятися туди, де інженерні війська мали свої частини. Найближчим виявився ушлявлений Вінницький інженерно-саперний полк, що в Самборі, рота керованого мінування.

Минуло майже десятиліття. Ігор Гром уже командував там інженерно-саперним батальйоном. У цей час незалежна держава Україна здійснює активну політику на ниві міжнародної миротворчої діяльності. На зламі тисячоліть заговорили про участь наших військ у миротворчій операції багатонаціональних сил ООН у Південному Лівані. Спостерігачі миротворчої

Проте врочисто марширувати довелося не далеко. Зазвичай учасників бойових дій в Афганістані не відправляли для подальшої служби в «почесні» місця з особливими кліматичними умовами. Зазвичай... Офіцери полку теж плекали надію повернутися до Прибалтики, звідки частина відправлялася. Про кінцевий маршрут командир повідомив на нараді: Туркестанський військовий округ, Тахтабазар, що за сто кілометрів від кордону, який зойно перетнули. На героїв чекали так звані БОСи (будинки для офіцерського складу) попередньої військової частини – фінські будиночки, вже обжиті зміями та іншою екстремальною живністю азійського півдня.

Обжили їх і люди. Але що робити розгорнутому танковому полку серед пустелі? Завдання мирного життя вже не потребували такої армії. Після реорганізаційних заходів високий армійський чин прибув з комісією для перевірки й розгубився. Коли всі вишикувалися, він почав шукати танковий полк серед «купки» особового складу. Правдами й неправдами офіцери рвалися до кращого життя у європейській частині Союзу. Власну частку в «справу» зменшення населення гарнізону внесли дружини офіцерів. Сказали своє слово, адже знайти себе й роботу посеред пустелі, м'яко кажучи, важкувато.

Невдовзі почалися переформування, в результаті яких наш герой потрапив до Ашхабадського окружного навчального центру підготовки молодших спеціалістів. Три роки ще «засмагав» там, передавав набутий досвід молодому поколінню саперів. В цей період довелося ще раз самому застосувати науку виживання. Вже у вирі карабаських подій.

Гарячими точками всередині СРСР сучасників не здивуєш. Але то було інше. В Афганістані знали,

хто кому ворог. А де шукати ворога в братській республіці? Тоталітарна країна, як могла і як уміла, латала дірки міжнаціональної ворожнечі та спротиву. Нелегка справа лягала на плечі офіцерів.

З лютого по липень 1988 року Ігор Гром на собі відчув, що гаряче може бути і в рідній країні. А ще відчув, що війни нічого не навчили наших правителів. Приїхавши у відрядження до Нагорного Карабаху слідом за першими підрозділами міліції, він побачив жахливу картину. Солдати внутрішніх військ та МВС прибули без зброї, майже не захищені. Дуже швидко місцеві палії навчилися розправлятися з ними: тіснили на товпом до стін будинків, а згори кидали на голови каміння та інші важкі предмети. Виникла реальна небезпека мінування важливих народногосподарських об'єктів у Нагорному Карабасі, Степанокерті, Сумгаїті, навіть Баку. Тому на третій день подій сапери вже були на місці. Вдень захищали територію, а вночі без зброї та інших засобів активного впливу охороняли державне майно. Група Грома отримала об'єкт для охорони – овочеву базу, до якої в темряві збігалося перелякане місцеве населення. Всі разом збиралися на другому поверсі, а собаки, які вдень шукали вибухівку, стерегли входи на першому поверсі.

Паніка, плутанина, голодні люди, а найстрашніше – цілковите нерозуміння, як таке могло трапитись і тим паче – ще не завершилось! Адже вірили численним газлам, як от при в'їзді до міста: «Сумгаїт – воплощення ідеї Леніна». Мине чимало часу, і капітан Гром ще раз зможе впевнитися, що в міжнаціональному конфлікті немає переможців і «лікувати його рани» – майже безнадійна справа. Це буде в Лівані, з червня 2000 по липень 2001 року.

місії UNIFIL намагалися навести лад у арабо-ізраїльських відносинах. Кордони між Ліваном та Ізраїлем густо засипані мінами. Місцеве населення, не особливо переймаючись небезпекою, розтаскало знаки маркування мінних полів на особисті потреби. Саме ж і почало потім потрапляти на міни. Україна прийняла рішення надати допомогу в оперативному розмінуванні.

У 2000 році згадали і про самбірських інженерів. Улітку формувався 3-й окремий інженерно-саперний батальйон для служби у складі багатонаціональних військових сил ООН у Південному Лівані. Офіцери писали рапорти про згоду увійти до складу батальйону, інші, навпаки, маючи сумний досвід попередніх років служби, – про відмову. Підполковник Ігор Гром погодився відразу, і вирушив у чергову відпустку перед небезпечним відрядженням. Та вже за три доби у «спішному порядку» повернувся до

місця служби, пройшов усі необхідні комісії, бесіди-співбесіди й прибув до Кам'янця-Подільського формувати свою інженерну роту на Ліван. Вони були першими від України, тому й до питання добору кадрів, що надходили переважно з військкоматів, ставилися відповідально, прискіпливо оцінюючи професійну придатність. Потім, на чужій землі, це відіграло вирішальну роль.

До місця призначення діставалися без пригод. Майно транспортували поромом «Герої Шипки», особовий склад – літаками. Пригоди почалися з прибуттям у Бейрут. Приземлилися в аеропорту, а з літака не випускають місцеві служби. Керівництво Лівану ще приймало рішення про допуск українських миротворців. Та все владналося, розгорнули містечко, почали працювати.

Відтоді, як ізраїльтяни покинули територію, минуло менше ніж два місяці, обстановка напружена, кожна сторона намагається використати миротворців у власних інтересах. Позиції 1-ї інженерно-саперної роти Грома розташовані безпосередньо біля Голанських висот, ізраїльський кордон – за вісім кілометрів. Ділянки розмінування взагалі перед носом. Над головами висять безпілотні літаки-розвідники, з протилежного боку кордону за кожним кроком стежать спеціальні камери, ведуть запис направлені мікрофони. Під гуркіт планових підривів бойовики запускають свої ракети... Хіба тут може бути спокійна робота?

Ліван – країна переважно гірська. Постійні позиції роти розташували в районі Ебель-ес-Сакі на висоті 1800 метрів. Ділянки оперативного розмінування, здається, майже поряд, але маршем з бойовою технікою в умовах гірських трас до них майже 200 км. Населені пункти з обмеженим простором для пересування важкої інженерної техніки. От де в пригоді став кадровий добір. Сапери, водії, будівельники, допоміжні спеціалісти – кожен на своєму етапі відпрацьовував важливий елемент бойової роботи. Це були справжні професіонали. І копійки американські їм не задарма діставалися.

Вибудовувати довелося не тільки місця розташування, а й нові підхо-

ди до справ усередині миротворчого контингенту. Лише один промовистий приклад. Стоїть завдання: збудувати бетонний фундамент великого розміру. За наявних штатних сил та техніки це можна зробити за кілька тижнів. Наші так не вміють. Лунає владна команда. До восьми штатних бетонярів долучають всю роту, ранній підйом, жодних перекурів, робота з додатковим освітленням увечері. Готово! До ночі збудували. Прибув іноземний інженер з Місії ООН у Лівані приймати об'єкт. Все чудово, все так, тільки не зовсім... Перевірятьник виніс вердикт: роботу виконували здебільшого неспеціалісти, технології не дотримувалися, люди працювали перевтомленими і т. ін. Висновок: все розвалити й будувати по-новому, відповідно до технологічного процесу, силами восьми будівельників і в робочий час. Відволікаючись на мить, додаю: до того й після Україна загалом має на рахунок досвід доброго десятка схожих контингентів у різних місцях та на різних континентах. Але ця ситуація щоразу повторюється (змінюється лише географія участі, зрідка професія та кількість учасників). Будь-де намагаємося наздогнати й перегнати, не дістаючи відповіді на запитання: навіщо? І навпаки, економимо на дрібницях, значно втрачаючи авторитет держави.

Майже те саме, як упевнився Ігор Гром у Лівані, відбувається й із забезпеченням основним майном для повсякденної життєдіяльності. Недалеко були розміщені позиції фінського контингенту. У них завжди було все, що потрібно для служби та роботи. Швидкі на слово миротворці наро-

дили жарт, з якого радше заплачеш, аніж засмієшся: «Спить фінський миротворець. Сниться батьківщина, дім, дружина... Спить українець. Сниться фінська позиція і сховище, де завжди можна знайти все необхідне для роботи на завтра...». Навіть грошову винагороду згідно з контрактом, зароблену тягнуто багатомісячною грацею, через півроку довелося майже відвоюовувати.

Незважаючи на це, українські сапери все одно були на висоті. І результати їхньої роботи теж найкращі. Крім того, мали нагоду порівняти досвід розмінування різних «профів»: фінів, шведів, поляків, ліванців. Було на що подивитись. Одні ціпками переб'ють ґрунт, ліквідувавши ознаки мінування, а потім усе одно руками гортають землю, другі кожну знайдену міну спеціальним ковпаком накривають, треті пересувають мінімум мінним полем за допомогою великої качаної автомобільної камери. Наші ж ще добре пам'ятали уроки Афганістану. Після проходження машини розмінування лише зняття та просювання руками на 10 сантиметрів ґрунту ставало гарантією безпеки. Гром усе-таки з теплою згадує свій миротворчий рік та цифрові дані діяльності його підрозділу: 29591 квадратний метр площі та 1100 метрів шляхів, звільнених від мін. Багато це чи мало? Варто лише увити сантиметр за сантиметром землі, що пройшли через руки українців. А знешкоджені міни – не просто купа вибухівки, а врятовані людські життя. Переймається він лише тією злою «славою», з якою через кілька років наші вояки покидали ліванську землю.

І СЬОГОДНІ В СТРОЮ

Звільнився в запас підполковник Гром 7 грудня 2004 року. На грудях: орден Червоної Зірки – за «Афган», орден «За мужність» III ступеня – за Ліван. В руках пенсійне посвідчення – за плечима двадцять шість років бездоганної військової служби. За рік повернувся на Вінниччину, де пройшла юність. Та сидіти склавши руки в очікуванні старості він не збирався. Дуже швидко приєднався до спілки воїнів-«афганців» подільського краю. Сьогодні Ігор Іванович Гром очолює первинну спілку учасників бойових дій в Афганістані та інших державах Замостянського району Він-

ниці, що об'єднала понад сто однодумців. Разом підтримують ветеранів, допомагають колишнім військовикам із працевлаштуванням, навідується до школярів. В районі, де близько двадцяти навчальних закладів, військово-патріотична робота завжди матиме значення. Адже такі часи, що й про Велику Вітчизняну війну доводиться згадувати в бесідах з молоддю. Особлива гордість – музей військової історії школи № 11, де є куточок пам'яті воїнів-інтернаціоналістів. А підполковнику запасу Грому завжди буде що згадати про війну, дорогами якої він пройшов міліметр за міліметром.

